

Кримінально-процесуальне доказування

Формування уявлення про поняття, сутність і завдання кримінально-процесуального доказування, предмет і межі доказування, характеристика джерел доказів.

Завдання кримінального судочинства

Захист від правопорушень

Захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень

Охорона прав

Охорона прав та законних інтересів учасників кримінального провадження

Швидке розслідування

Забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування

Справедливість

Притягнення винних до відповідальності, захист невинуватих від необґрунтованого обвинувачення

Що встановлюють органи досудового розслідування

Слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд зобов'язані встановити (ст.91 КПК):

- Чи мала місце подія кримінального правопорушення
- Яке саме кримінальне правопорушення було вчинено
- Хто винуватий у його вчиненні
- Інші обставини, що мають значення для законного вирішення провадження

Кримінальне правопорушення для осіб, на яких законом покладено обов'язок розслідування, завжди є подією минулого, яку вони повинні пізнати за допомогою слідів, які ця подія залишила.

Доказове право та теорія доказів

Доказове право

Норми кримінально-процесуального права, що регламентують цілі, порядок, засоби, способи, межі та зміст діяльності по доказуванню обставин, достовірне встановлення яких необхідне для правильного вирішення провадження.

Теорія доказів

Наука, що вивчає принципи доказування та механізми їх реалізації, сукупність і структуру доказування та доказів, розробляє рекомендації з формування доказів і використання їх у кримінальному судочинстві.

Що таке кримінально- процесуальне доказування?

Кримінально-процесуальне доказування – це діяльність слідчого, прокурора, слідчого судді і суду по збиранню (формуванню), перевірці й оцінці доказів, а також висуненню ними на підставі необхідної та достатньої сукупності доказів певних правових тез із відповідним обґрунтуванням у процесуальних рішеннях по кримінальному провадженню.

Дві сторони доказування

Пізнавальна сторона

Встановлення та дослідження обставин справи, що входять до предмета доказування – діяльність відповідних державних органів і учасників процесу по збиранню, перевірці й оцінці доказів.

Посвідчуюча сторона

Логічне формулювання та обґрунтування певної тези, висновків у процесуальних рішеннях по кримінальному провадженню. Фактичні дані повинні бути зафіксовані у передбаченій законом процесуальній формі.

Дії прокурора після повідомлення про підозру

Згідно ст.283 КПК прокурор зобов'язаний у найкоротший строк після повідомлення особі про підозру здійснити одну з таких дій:

01

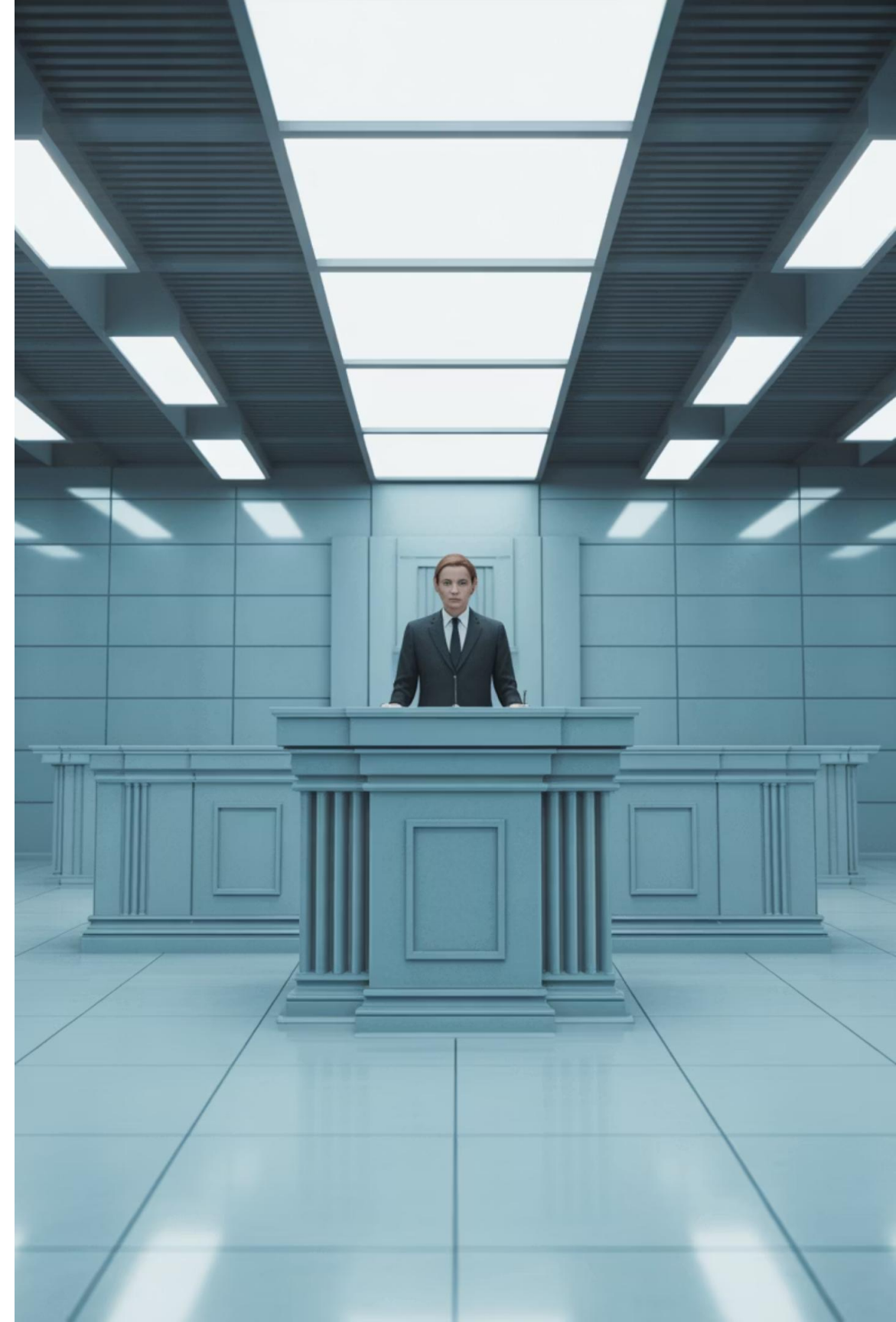
Закрити кримінальне провадження

02

Звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності

03

Звернутися до суду з обвинувальним актом або клопотанням про застосування примусових заходів

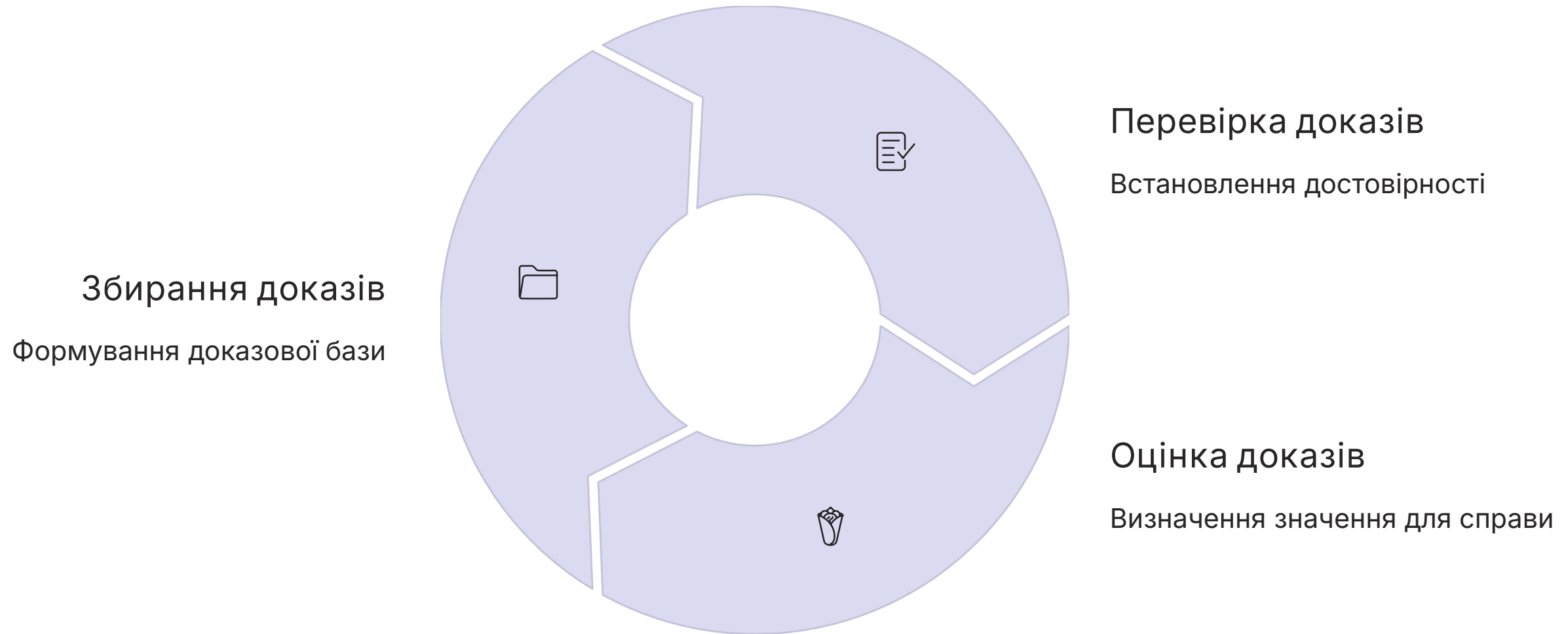
Визначення доказування за КПК

Згідно ч. 2 ст. 91 КПК України

Доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Елементи доказування як дослідження

На практиці ці елементи взаємопов'язані, тісно та нерозривно переплітаються. Їх виділяють з єдиного процесу доказування в наукових, педагогічних, нормотворчих та практичних цілях.

Тягар доказування

Діяльність із доказування вини особи здійснюється на виконання обов'язку, який дістав назву «тягар доказування».

- ❏ Важливо: Обов'язок доказування має покладатися саме на сторону обвинувачення і ні в якому разі не на обвинуваченого чи підсудного. Протилежна точка зору суперечить принципам кримінального процесу і кримінальному законодавству взагалі.

Дискусія про мету доказування

Концепція об'єктивної істини

Традиційна концепція, згідно з якою метою доказування є об'єктивна істина – відповідність знань дійсності.

Вразливість: Виправдовує інквізиційну конструкцію процесу, оперує абстрактними схемами, досліджувана дійсність вже в минулому.

Концепція практичної достовірності

Сучасна концепція, за якою метою доказування визнають достовірність знань, що дає можливість прийняти обґрунтоване рішення у кримінальному провадженні.

Перевага: Достовірність – це не тільки істинність, а й обґрунтованість знання певними фактичними даними.

TRUTH

Істина vs Достовірність

Істина

- Відповідність знання об'єктивній дійсності
- Пізнавальний ідеал, якого треба прагнути
- Не завжди досягається на практиці

Достовірність

- Істинність + обґрунтованість знання
- Підтвердження певними доказами
- Практично реалізована істина

Будь-яка достовірність істинна, але не будь-яка істина достовірна. Інтуїтивна здогадка може бути істинною, але лише після обґрунтування вона стає достовірним знанням.

Особливості кримінально-процесуального доказування

Обмежене часом

Не може тривати нескінченно, обмежене процесуальними строками

Конкретна мета

Спрямоване на з'ясування обставин конкретного діяння, а не закономірностей

Спеціальні суб'єкти

Здійснюється спеціальними суб'єктами за допомогою специфічних засобів

Процесуальна форма

Суворо регламентується кримінально-процесуальним законом

Значення кримінально-процесуального доказування

Захист прав учасників

Правильне здійснення доказування дає змогу забезпечити реалізацію прав і законних інтересів всіх учасників кримінального процесу

Гарантія принципів

Участь заінтересованих суб'єктів у доказуванні є гарантією реалізації принципів кримінального процесу

Основа для рішень

Всі питання, які виникають під час провадження, можна вирішити лише на підставі достовірно встановлених у ході доказування обставин

Підстава процесуальних рішень

Докази є підставою для прийняття процесуальних рішень у кримінальному провадженні, вирішується доля людини

Предмет доказування за ст. 91 КПК

Предмет доказування – це сукупність передбачених кримінальним процесуальним законом обставин, які потрібно встановити по кожному кримінальному провадженню і які мають правове значення для правильного його вирішення по суті.

01

Подія кримінального
правопорушення

Час, місце, спосіб та інші обставини
вчинення

02

Винуватість обвинуваченого

Форма вини, мотив і мета вчинення
правопорушення

03

Розмір шкоди

Вид і розмір шкоди, завданої
правопорушенням, розмір процесуальних
витрат

04

Обставини, що впливають на відповідальність

Обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання,
виключають відповідальність

05

Підстави для звільнення

Обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної
відповідальності або покарання

Види фактів у доказуванні

Головні факти

Обставини, що входять до предмета доказування і повинні бути встановлені по кожному кримінальному провадженню

Допоміжні факти

Не мають значення для доказування події правопорушення, але мають допоміжне значення для встановлення обставин предмета доказування

Супутні факти

Вчинення іншою особою правопорушення, порушення прав громадян при провадженні – дають підстави направити матеріали до відповідних органів

Сторона обвинувачення

Прокурор

Участь прокурора в суді є обов'язковою, крім випадків, передбачених КПК

Органи досудового розслідування

Слідчі підрозділи національної поліції, СБУ, БЕБ, ДБР, НАБУ

Керівник органу досудового розслідування

Організовує досудове розслідування

Слідчий

Несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій

Оперативні підрозділи

Здійснюють слідчі та негласні слідчі дії за письмовим дорученням слідчого, прокурора

Сторона захисту

- Підозрюваний і обвинувачений

Особа, якій повідомлено про підозру або обвинувальний акт щодо якої переданий до суду

- Виправданий і засуджений

Обвинувачений, щодо якого набрав законної сили виправдувальний або обвинувальний вирок

- Законний представник

Батьки, опікуни неповнолітніх або недієздатних осіб

- Захисник

Адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого

Принцип змагальності в доказуванні

Згідно ст.22 КПК кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій.

Рівні права сторін

Сторони мають рівні права на збирання та подання доказів, клопотань, скарг

Розподіл функцій

Функції обвинувачення, захисту та судового розгляду не можуть покладатися на один орган

Роль суду

Суд зберігає об'єктивність і неупередженість, створює умови для реалізації прав сторонами

Принцип презумпції невинуватості

Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому КПК, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість

Обов'язок доказування лежить на стороні обвинувачення

Обвинувачення не може ґрунтуватися на припущеннях

Тільки на доказах, отриманих законним шляхом

Усі сумніви тлумачаться на користь особи

Недоведена винуватість прирівнюється до доведеної невинуватості

Процес доказування у кримінальному судочинстві

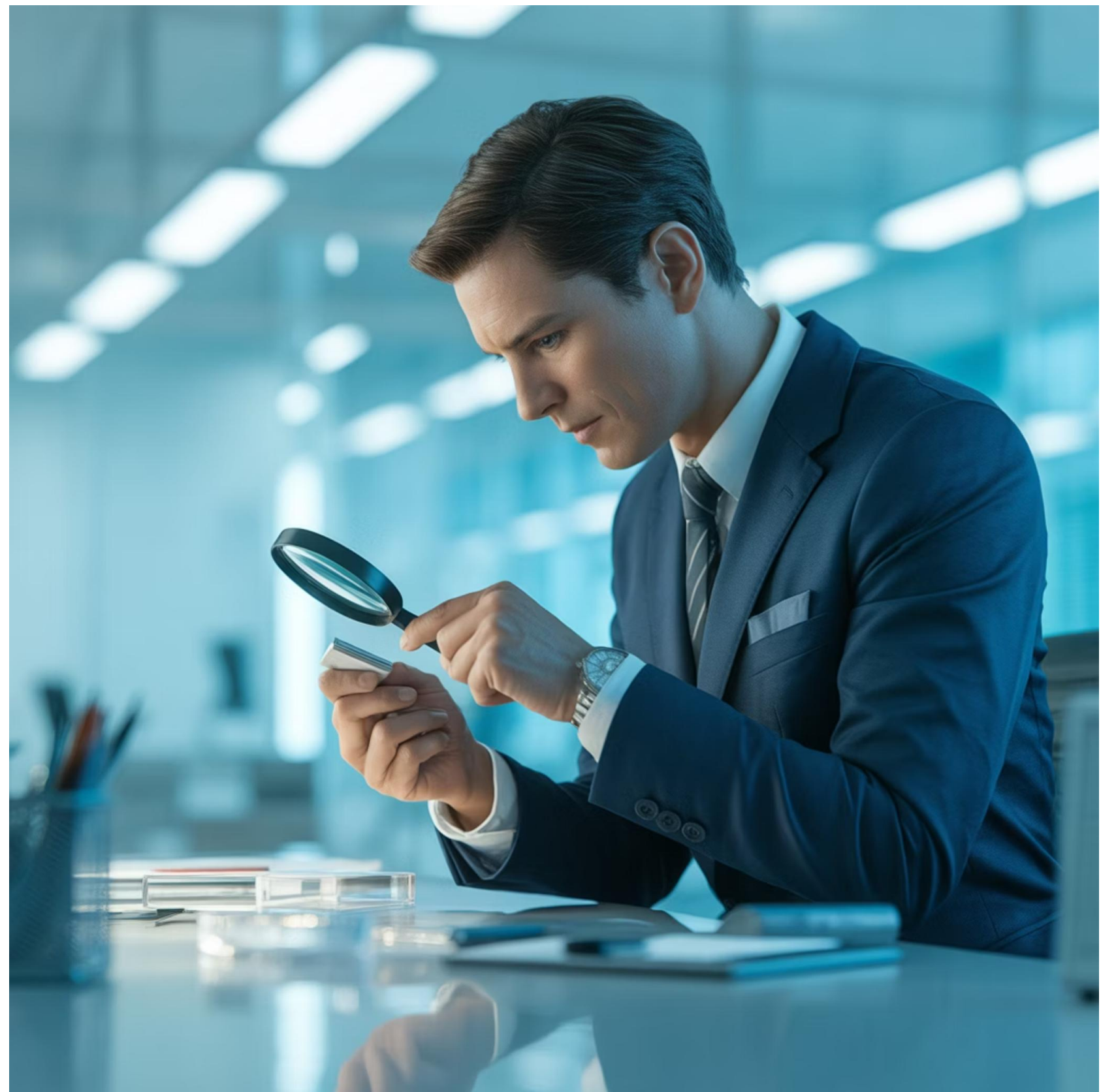
Доказування є фундаментальним процесом у кримінальному судочинстві, що визначає долю людини та забезпечує справедливість правосуддя.

Що таке доказування?

Згідно з ч.2 ст.91 КПК України, доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Це процесуальна діяльність слідчого, прокурора, слідчого судді і суду по оперуванню доказами, що складається з кількох послідовних етапів.

Три елементи доказування

Збирання доказів

Здійснюється сторонами кримінального провадження та потерпілим через слідчі дії, витребування документів та інші процесуальні заходи.

Перевірка доказів

Проводиться шляхом аналізу, зіставлення з іншими доказами та проведення додаткових слідчих дій для підтвердження або спростування.

Оцінка доказів

Розумова діяльність суб'єктів процесу, що визначає належність, допустимість, достовірність та достатність доказів.

Збирання доказів: хто і як?

Сторона обвинувачення

- Проведення слідчих (розшукових) дій
- Негласні слідчі (розшукові) дії
- Витребування документів від органів влади
- Отримання висновків експертів та ревізій

Сторона захисту та потерпілий

- Витребування речей та документів
- Ініціювання слідчих дій через клопотання
- Здійснення дій для забезпечення належних доказів
- Розгляд клопотань протягом 3 днів

Постанова про відмову в задоволенні клопотання може бути оскаржена слідчому судді.

Слідчі (розшукові) дії

Згідно ст.223 КПК України, це дії, спрямовані на отримання або перевірку доказів у конкретному кримінальному провадженні. Підставою є наявність достатніх відомостей про можливість досягнення мети.

Основні види:

- Допит (статті 224-226)
- Пред'явлення для впізнання (ст.228-230)
- Обшук (ст.234)
- Огляд та огляд трупа (ст.237-238)
- Слідчий експеримент (ст.240)
- Освідування особи (ст.241)
- Проведення експертизи (ст.242)

Негласні слідчі (розшукові) дії

Аудіо-, відеоконтроль

Контроль особи згідно ст.260 КПК для отримання доказової інформації.

Зняття інформації

З телекомунікаційних мереж та електронних систем (ст.263-264).

Спостереження

За особою, річчю або місцем згідно ст.269 КПК.

Контроль кореспонденції

Накладення арешту, огляд і виїмка кореспонденції (ст.261-262).

Обстеження місць

Публічно недоступних місць, житла або володіння особи (ст.267).

Контроль злочину

Контроль за вчиненням злочину відповідно до ст.271.

Формування доказів

Під час збирання відбувається формування доказів, що включає провадження і процесуальне оформлення дій по виявленню, вилученню та фіксації доказової інформації у встановленому законом порядку.

01

Пошук інформації

У процесуальній та непроцесуальній формі, включаючи оперативно-розшукову діяльність.

03

Процесуальна фіксація

Закріплення інформації у формі, доступній для сприйняття всіма учасниками.

02

Вилучення доказів

Отримання носіїв доказової інформації з дотриманням процесуальних вимог.

04

Правозабезпечення

Дії для реалізації прав учасників, які беруть участь у збиранні доказів.

Перевірка доказів

Мета перевірки:

- З'ясування достовірності
- Підтвердження або спростування
- Пошук нових доказів
- Дослідження властивостей

Аналіз змісту

Кожного доказу окремо

Співставлення

З іншими доказами

Додаткові дії

Повторні або нові слідчі дії

Перевірка проводиться шляхом аналізу, зіставлення з іншими доказами та проведення додаткових процесуальних дій.

Оцінка доказів: суть процесу

Оцінка доказів – це здійснювана в логічних формах розумова діяльність суб'єктів кримінального процесу, яка полягає в тому, що вони, керуючись законом, розглядають за своїм внутрішнім переконанням кожний доказ окремо та всю сукупність доказів.

Така діяльність відбувається безперервно протягом усього процесу доказування і визначає формування висновків про доказаність обставин кримінального провадження.

Принципи оцінки доказів

Внутрішнє переконання

Ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин провадження.

Керування законом

Оцінка здійснюється відповідно до вимог кримінально-процесуального законодавства.

Рівність доказів

Жоден доказ не має наперед встановленої сили згідно ч.2 ст.94 КПК.

Згідно ч.1 ст.94 КПК, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку.

Внутрішнє переконання

Два аспекти:

Як метод оцінки

Незв'язаність оцінкою інших органів, відсутність правил переваги одного виду доказів.

Як результат оцінки

Переконання в достовірності доказів і правильності висновків.

Внутрішнє переконання – це тверда впевненість, яка склалася при провадженні у справі щодо правильності оцінки всіх відомостей і доказів.

Це не інтуїція, а вивідне знання, що характеризується вірою в його надійність та готовністю діяти відповідно до нього.

Належність доказів

Визначення

Можливість використання для встановлення фактичних даних у кримінальному провадженні.

1

Критерій оцінки

Чи належать обставини до кола тих, що мають істотне значення для провадження.

2

3

Нормативна база

Закріплена в ст.84 КПК – докази встановлюють наявність чи відсутність фактів.

Головним для визнання доказу належним є вирішення питання про те, чи належать обставини і факти до кола тих, котрі мають істотне значення для правильного вирішення кримінального провадження.

Допустимість доказів

Допустимість – це властивість доказу, що характеризує його з погляду законності джерела фактичних даних, а також способів одержання і форм закріплення.

Належний суб'єкт

Правомочний проводити процесуальні дії

Належне джерело

Законне джерело фактичних даних

Належна дія

Правильна процесуальна дія для отримання

Належний порядок

Дотримання процедури проведення дії

Недопустимість доказів

- ☐ Згідно ч.1 ст.87 КПК: Недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами.

Наслідки визнання

Не може використовуватися при прийнятті процесуальних рішень

Заборона посилання

Суд не може посилатися на недопустимий доказ при ухваленні рішення

Істотні порушення прав людини

Суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод (ч.2 ст.87 КПК):

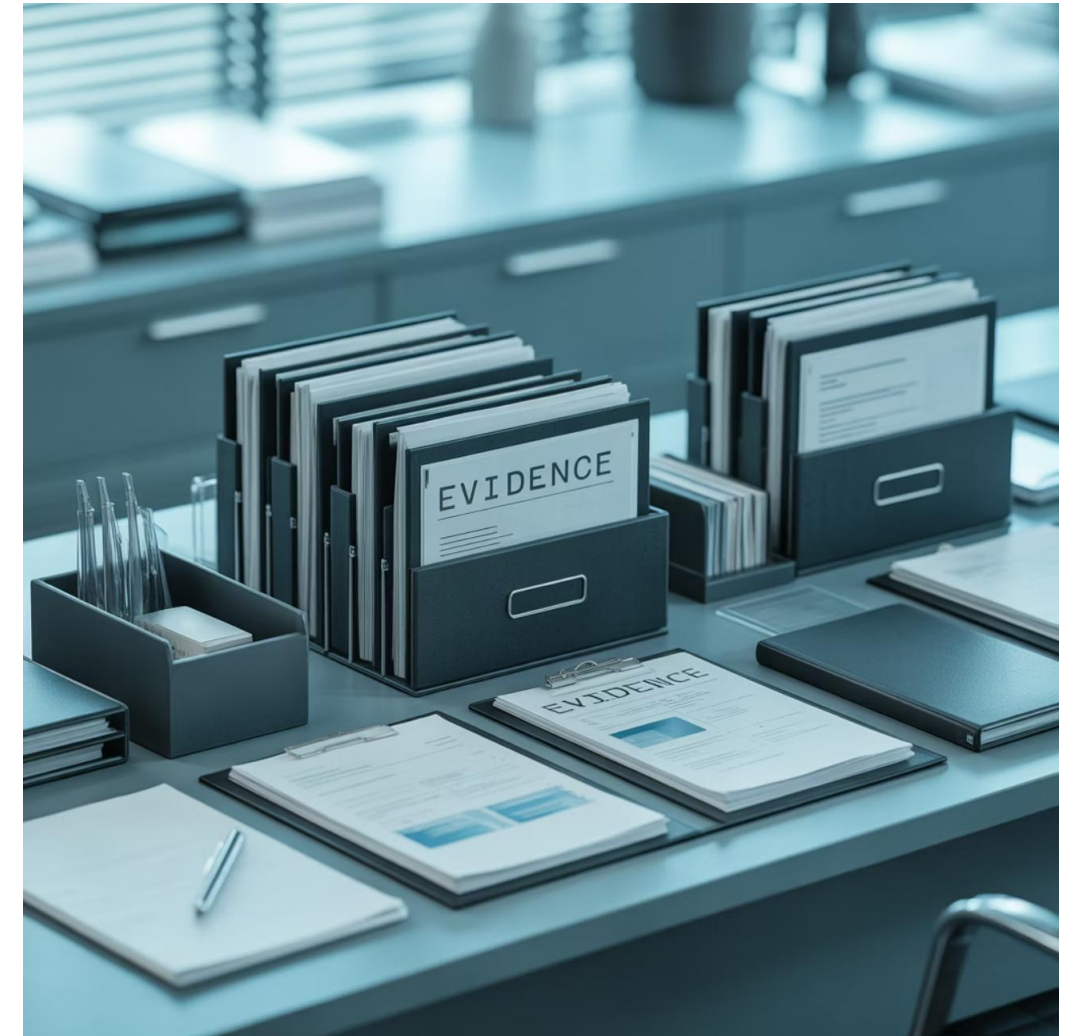
- 1** Дії без дозволу суду
Здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов.
- 2** Катування та жорстоке поведження
Отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поведження.
- 3** Порушення права на захист
Порушення права особи на захист під час кримінального провадження.
- 4** Показання без попередження
Отримання показань від особи, яка не була повідомлена про своє право не давати показання.
- 5** Порушення перехресного допиту
Порушення права на перехресний допит свідків.
- 6** Показання майбутнього підозрюваного
Отримання показань від свідка, який надалі буде визнаний підозрюваним чи обвинуваченим.

Що таке докази?

Згідно ст.84 КПК України, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Три елементи поняття доказів:

1. Фактичні дані (зміст)
2. Процесуальна форма закріплення
3. Носій відомостей (зовнішній вираз)

Під «фактичними даними» слід розуміти не самі факти, а відомості (інформацію) про них, зафіксовані у встановленому законом порядку.

Класифікація доказів

За предметом обвинувачення
Обвинувальні та виправдувальні докази

За процесуальною формою
Показання, речові докази, документи,
висновки експертів

За джерелом формування
Первинні та похідні докази

За відношенням до предмета
Прямі та непрямі докази

За механізмом формування
Особисті та речові докази

Процесуальні джерела доказів

Показання

Відомості в усній або письмовій формі від підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого, експерта.

Речові докази

Матеріальні об'єкти, які були знаряддям злочину або зберегли його сліди.

Документи

Матеріальні об'єкти зі зафіксованими відомостями через письмові знаки, звук, зображення.

Висновки експертів

Докладний опис досліджень та обґрунтовані відповіді на поставлені запитання.

Особливості показань

Хто має право давати показання:

- Підозрюваний, обвинувачений – мають право
- Потерпілий у приватному обвинуваченні – має право
- Свідок, експерт, інші потерпілі – зобов'язані

Важливі принципи:

- Особа надає показання лише щодо фактів, які сприймала особисто
- Суд обґрунтовує висновки лише на показаннях, сприйнятих безпосередньо
- Показання слідчому не можуть бути підставою для судового рішення

“ Показання з чужих слів можуть бути визнані допустимими у виняткових випадках, якщо відповідають правилам допустимості доказів. ”

Значення доказування

Доказування являє собою сплав практичних дій і мислення, фізичної і розумової діяльності відповідних суб'єктів кримінального провадження.

3

Елементи доказування

Збирання, перевірка та оцінка доказів

100%

Гарантія справедливості

Забезпечення правильності судових рішень

Від того, наскільки точно, повно буде досліджено всі матеріали кримінального провадження, від того, чи буде додержано вимог закону, залежатиме правильність рішення суду. Основним завданням є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування, щоб кожний винний був притягнутий до відповідальності, а жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений.